

120

Vol. 31
Autumn 2022
P.P: 157-180

Research Paper

Received:
2021-08-10
Revised:
2022-01-29
Accepted:
2022-12-07
Published:
2023-01-10

ISSN: 1025-5087
E-ISSN: 2654-4971

Defense in the strategic depth of the Islamic Republic of Iran based on the defense ideas of Supreme Commander-in-Chief, Imam Khamenei

Masoud Mohamadi Alasti ¹

Abstract

One of the most important bases and sources of defence policy is the views of the country's highest decision-making authorities. According to their duties, knowledge and vision, they announce measures that can and should be used in the formulation of defence policies. In the Islamic Republic of Iran as well, Ayatollah Khamenei (Ayatollah Ali) is in possession of the supreme command and has the necessary insight and foresight, having a deep understanding of the Islamic society and system and the regional and international conditions. International, in various fields and have a specific intellectual system in this regard, which is necessary to be familiar with to guide the defence policy. All-round defence capability is the most important factor in preserving the independence and territorial integrity and system of the Islamic Republic of Iran. Therefore, this article has investigated the dimensions of defence thoughts of His Holiness. The main goal of the research is to explain the pattern of defence in strategic depth c. A. Iran is based on the defence thought of Supreme Commander-in-Chief Imam Khamenei. The results of the research are in five dimensions: "military, political, scientific-cultural, economic and geography", each of which has its own components and requirements, which can be proposed and examined from two positive and negative aspects. This research is applied in terms of purpose, in terms of method, content analysis, and library method has been used to collect data. The statistical population of the research is the collection of His Holiness's statements since 1368, the sample size is 12 experts in the field of jurisprudence and defence.

Keywords: Defense Thought; War; Defense; Strategic Depth of the Islamic Republic of Iran.

1. Head of Doctrine Research Group, National Defense University, Tehran, Iran Masood.alasti@yahoo.com

DOR: 20.1001.1.10255087.1401.31.3.6.7

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۹
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۱/۰۹
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۱۶
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۰/۲۰

شاپا چاپی: ۱۰۲۵-۵۰۸۷
الکترونیکی: ۲۶۵۴-۴۹۷۱

دفاع در عمق راهبردی جمهوری اسلامی ایران بر اساس اندیشه‌های دفاعی فرماندهی معظم کل قوا، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

مسعود محمدی‌الستی^۱

چکیده

یکی از مهم‌ترین مبادی و منابع سیاست دفاعی، دیدگاه‌های عالی‌ترین مراجع تصمیم‌گیری کشور می‌باشد. آن‌ها بر حسب وظایف، آگاهی و بینش، تدابیری را اعلام می‌نمایند که به لحاظ قانونی می‌تواند و باید در تدوین سیاست‌های کلان دفاعی مورد استفاده قرار گیرد. در جمهوری اسلامی ایران نیز حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با توجه به در اختیار داشتن فرماندهی کل قوا و دارای بصیرت و دوراندیشی لازم، داشتن شناخت عمیق از جامعه و نظام اسلامی و شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی، در عرصه‌های گوناگون بوده و دارای نظام فکری مشخص در این خصوص هستند که آشنایی با آن برای جهت‌دهی به سیاست دفاعی الزامی است. قابلیت و توانایی دفاع همه‌جانبه مهم‌ترین عامل حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی ایران است. بنابراین این مقاله به بررسی شناخت ابعاد اندیشه‌های دفاعی معظم‌له پرداخته است. هدف اصلی تحقیق، تبیین الگوی دفاع در عمق راهبردی ج.ا. ایران مبتنی بر اندیشه دفاعی فرماندهی معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. نتایج تحقیق در پنج بُعد «نظامی، سیاسی، علمی-فرهنگی، اقتصادی و جغرافیا» است که هرکدام دارای مؤلفه‌ها و الزامات خود می‌باشد که از دو جنبه ایجابی و سلبی قابل طرح و بررسی است. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی، از نظر روش، تحلیل محتوا و برای جمع‌آوری داده‌ها، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. جامعه‌ی آماری تحقیق، مجموعه بیانات معظم‌له از سال ۱۳۶۸ بوده، حجم نمونه، ۱۲ نفر صاحب‌نظر خبره در حوزه فقهی-دفاعی بوده است.

کلیدواژه‌ها: اندیشه دفاعی؛ جنگ؛ دفاع؛ عمق راهبردی جمهوری اسلامی ایران.

۱. نویسنده مسئول: رئیس گروه پژوهشی دکترین، دانشگاه دفاع ملی، تهران، ایران Masood.alasti@yahoo.com

DOR: 20.1001.1.10255087.1401.31.3.6.7

نویسندگان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لایسنس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

پیشگفتار

عمق راهبردی در ادبیات کلاسیک نظامی اشاره به میزان فاصله مرزها یا خطوط اصلی نبرد با دشمن تا مراکز اصلی سرزمینی مانند نقاط پرجمعیت، تأسیسات زیربنایی و ... خودی دارد. هرچه این فاصله بیشتر باشد، امکان و فرصت بیشتری جهت طراحی و اقدام برای کنش یا واکنش مناسب در برابر دشمن ایجاد می‌کند؛ اما با توجه به تحولاتی که در عرصه‌ی فناوری‌های نظامی و مؤلفه‌های قدرت رخ داده، عمق راهبردی به حوزه‌هایی فراتر از ابعاد نظامی نیز دلالت دارد.

جنگ به منزله بخشی از طبیعت بشر شناخته می‌شود که در تاریخی به قدمت تاریخ خود بشر، فراز و نشیب‌ها داشته و با رویکردهایی مختلف تقسیم شده است. شناخته‌ترین نوع آن تقسیم‌بندی بر اساس شدت جنگ است که آن را به منازعات کم شدت، شدید و تمام عیار، صورت‌بندی می‌کند. در نوع دوم، جنگ را از نظر به کارگیری سلاح به طیف‌های جنگ گرم و سرد تفکیک می‌کنند. همچنین جنگ از حیث علنی یا مخفی بودن منازعه، به جنگ آشکار، نیمه‌پنهان و پنهان تقسیم شده است. نوع دیگر دسته‌بندی از حیث موضوع جنگ است که به سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی دسته‌بندی شده است. بر اساس «ابزار و روش تحمیل اراده» شامل جنگ نرم و جنگ سخت است (نظری‌زاده، ۱۳۸۵: ۵۲).

در نظام جمهوری اسلامی ایران، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به‌عنوان فرمانده کل قوا و بالاترین مقام کشور، نقش استراتژیست و راهبر نظام سیاسی را بر عهده دارد. از این رو چنین شخصی دارای رویکردهای ویژه در مورد مفاهیم کشورداری است. مفهوم دفاع یکی از این مفاهیم است. ایشان در این خصوص می‌فرمایند: «استکبار می‌داند که دل‌های مردم در بسیاری از کشورهای اسلامی با جمهوری اسلامی ایران است. عمق راهبردی جمهوری اسلامی ایران، ملت‌های مسلمان در کشورهای مختلف هستند.» (بیانات در همایش مجمع جهانی اهل بیت، ۱۳۷۶/۱۱/۲۱). «ما در بیرون کشور هم ظرفیت‌های مهمی داریم؛ عمق راهبردی داریم؛ در منطقه، در کشور؛ بعضی به خاطر اسلام، بعضی به خاطر زبان، بعضی به خاطر مذهب شیعه؛ این‌ها عمق راهبردی کشور هستند؛ این‌ها جزو توانایی‌های ما هستند؛ از همه این توانایی‌ها باید استفاده کنیم. فقط هم در منطقه نیست، ما در آمریکای لاتین عمق راهبردی داریم، در قسمت‌های مهمی از آسیا

عمق راهبردی داریم، امکانات استفاده داریم؛ از این‌ها بایستی استفاده کنیم، این‌ها کشور را قوی خواهد کرد.» (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۸/۱۱/۸۷)

بنابراین اصول دفاع در عمق از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) باید از ابعاد و مؤلفه‌هایی برخوردار باشد تا ضمن حفظ میهن اسلامی، از اصول و بنیان‌های اساسی حراست و پاسداری نماید. از این‌رو مسئله تحقیق پیش‌رو، تحلیل گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بوده که شامل مجموعه بیانات، سخنرانی‌ها و احکام معظم‌له در رابطه با موضوع تحقیق بوده است. هدف اصلی تحقیق، تبیین الگوی دفاع در عمق راهبردی بوده و در بحث اهمیت تحقیق می‌توان از افزایش توانایی‌ها و قابلیت‌های دفاعی و ارتقاء امنیت و عزت جامعه نام برد و در بحث ضرورت تحقیق می‌توان از غافلگیری راهبردی ناشی از عدم توجه به موارد احصاء شده یاد نمود.

پیشینه تحقیق

آقایان سلامی و یداللهی در سال ۱۳۹۶، در مقاله‌ای با عنوان «ارائه الگوی دفاعی حاکم بر اندیشه‌های حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» را مورد کنکاش قرار دادند که موارد به شرح جدول ذیل آمده است:

پژوهشگران	حسین سلامی و رضا یداللهی
تاریخ و محل انتشار	۱۳۹۶- فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال پانزدهم، شماره ۶۹، پاییز ۹۶، صفحه ۵-۳۲
سؤالات	ابعاد دفاع جهت دستیابی به الگوی دفاعی حاکم بر اندیشه دفاعی حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام است؟ مؤلفه‌ها و شاخص‌های دفاع دستیابی به الگوی دفاعی حاکم بر اندیشه دفاعی حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام است؟ شاخص‌های علی، محوری، تقویت‌کننده، محدودکننده، راهبردی و پیامدی الگوی دفاعی کدامند؟
نتایج	۱. ابعاد عمده استخراج شده عبارتند از: دفاع نظامی، دفاع سیاسی، دفاع اقتصادی، دفاع فرهنگی و دفاع اجتماعی

<p>۲. مؤلفه‌های عمده که از طریق کدگذاری انتخابی مؤلفه‌ها استخراج گردید عبارتند از: دفاع هوشمند با اقتدار، فداکاری در دفاع، اقتدار دفاعی، دفاع از اسلام با وحدت، دفاع از منافع مشروع، هوشیاری نیروهای مسلح، احیای قدرت و عزت مسلمین، عدم سازش‌ها ظالمین، نهراسیدن از دشمن، خودباوری اقتصادی، قطع وابستگی از خارج، قطع وابستگی فرهنگی، تحول فرهنگی در جامعه، توجه به جوانان و حمایت از مبتکران و فناوران.</p>	
---	--

آقایان چهاردولی، شریفی و روشنی نیز در سال ۱۳۹۶، در مقاله‌ای با عنوان «نظریه نیروهای مسلح ولایتمدار بر اساس دیدگاه‌های امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» را مورد بررسی قرار دادند که موارد به شرح جدول ذیل آمده است:

پژوهشگران	عباس چهاردولی، شهاب شریفی و رضا روشنی
تاریخ و محل انتشار	۱۳۹۶- فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال پانزدهم، شماره ۶۸، تابستان ۹۶، صفحه ۹۳-۱۲۴
سؤالات	نظریه نیروهای مسلح ولایتمدار بر مبنای بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چیست؟
نتایج	بر اساس کدگذاری‌های انتخابی صورت گرفته در زمینه جامعه اسلامی، نیروهای مسلح و دفاع، نام نظریه مبنایی این تحقیق که پشتیبان طراحی مدل روابط متقابل جامعه و نیروهای مسلح خواهد بود عبارت است از: «نظریه نیروهای مسلح ولایتمدار». این نظریه به شرح زیر ارائه می‌گردد: نیروی مسلح ولایتمدار نیرویی است تحت حاکمیت معصوم و یا برگزیده او، ظلم‌ستیز و کمال‌گرا، با توان بازدارندگی مؤثر و دارای پیشرفت همه‌جانبه و برقرارکننده امنیتی پایدار، با ویژگی‌های قابلیت اعتماد، منضبط و برخوردار از خودکفایی لازم در زمینه‌های علمی و فناوری متناسب با تهدید، دارای ساختار و سازمان دهی مناسب که این ساختار، رابطه مستحکمی بین آن‌ها و مردم در زمان صلح و جنگ به وجود می‌آورد.

آقایان نوری و یداللهی در سال ۱۳۹۷، در مقاله‌ای با عنوان «ارائه منظومه فکری مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه روابط متقابل جامعه و نیروهای مسلح» را مورد مطالعه و بررسی قرار دادند که موارد به شرح جدول صفحه بعد آمده است:

پژوهشگران	اکبر نوری و رضا یداللهی
تاریخ و محل انتشار	۱۳۹۷- فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال شانزدهم، شماره ۷۲، تابستان ۹۷، صفحه ۱۷۷-۲۰۲
سؤالات	عوامل تأثیرگذار در روابط جامعه و نیروهای مسلح از منظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) کدامند؟
نتایج	بر اساس دیدگاه مقام معظم رهبری امام خامنه ای (مدظله العالی) مردمی کردن امنیت و اتحاد و یکپارچگی در دفاع در مقابل مهاجم، خدمت به جامعه و مردم با نیت الهی و قصد قربت، برخورد با تخلفات و رفتارهای غیرقانونی مأمورین در جامعه، اتکای به خدا، همراهی مردم و امت به مردم و الهام از ایمان عمیق اسلامی، توجه ویژه به حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و انقلاب از طریق توسعه و تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفین و از بین بردن هرگونه عوامل جدایی نیروهای مسلح از مردم، از جمله عوامل اصلی تأثیرگذار در رابطه جامعه و نیروهای مسلح است که زمینه های اعتماد مردم به نیروهای نظامی و انتظامی را فراهم و باعث افزایش محبوبیت نیروهای مسلح در بین مردم شد و می تواند به رابطه جامعه (مردم) با نیروهای مسلح کمک و در نتیجه منجر به پشتیبانی مردم از نیروهای مسلح می گردد.

مبانی نظری

مفهوم دفاع

دفاع به مجموعه اقداماتی گفته می شود که انسان برای حفظ و حراست از حیات، اعتقادات، سرزمین و.... خود در برابر خطراتی که او را تهدید می کند، انجام می دهد.

واژه دفاع به دفع هر نوع بدی و آزار، از خود یا دیگری اشاره دارد. رد کردن، پس زدن و دور کردن هر آن چیزی یا کسی که مایه ناراحتی شده و به حریم شخصی شما تجاوز کرده و آرامش و امنیت تان را به مخاطره انداخته است، دفاع تلقی می شود. دفاع یعنی «از کسی حمایت کردن، بدی و آزاری را از خود یا دیگری دور کردن، وطن و ناموس و حقوق خود را از دستبرد دشمن حفظ کردن» (عمید، ۱۳۷۷، ص ۹۵۵).

مفهوم قدرت و ویژگی‌های آن

در زبان فارسی واژه‌های مترادف یا دربردارنده مفهوم قدرت زیادند. این واژگان عبارتند از: نفوذ، توانایی، نیرو، فشار و ... که متضمن داشتن نوعی توانایی و برتری کسی بر کسان دیگر است (ابوالحمد، ۱۳۷۶: ۷۳). قدرت عامل حیات و بقا است. بنابراین محبوب انسان‌ها، گروه‌ها و دولت‌هاست. موجود فاقد قدرت محکوم به فنا است و غریزه میل به بقای حیات، انسان را وادار به کسب قدرت می‌کند (حافظ‌نیا و دیگران، ۱۳۹۱: ۴). میزان دستیابی به اهداف و تمایلات تابعی از درجه قدرت و نفوذ و اقتدار فرد یا گروه انسان‌ها است که از آن برخوردارند. با عامل قدرت می‌توان شرایط دستیابی به اهداف را فراهم کرده و نیز می‌توان عوامل و متغیرهای بازدارنده و مانع را از سر راه برداشت (حافظ‌نیا، ۱۳۸۶: ۲۰).

قدرت مفهومی است همگانی و همه‌جایی اما ناشناخته. در متون مقدس، «قدرت» از صفات خداوند یکتاست و تنها اوست که قادر مطلق، «قدیر» است و بالاتر از قدرت او قدرتی نیست: (ان‌الله علی کل شیء قدیر) (سوره بقره، آیه ۱۴۸).

عمق راهبردی

به نظر ایستون^۱، عمق راهبردی به ظرفیت زمینی و مکانی نظامی یک کشور اشاره دارد؛ اعم از اینکه یک کشور دارای وسعت سرزمینی بالا باشد تا در صورت حمله‌ی دشمن بتواند از خود دفاع کند و همچنین فرصت درنگ و تفکر نظامی داشته باشد یا ابزارهای نظامی مانند موشک‌های دوربرد و مکان‌های مناسب برای پرتاب آن به‌منظور آسیب به دشمن را داشته باشد (ایستون، ۲۰۱۳).

ولی با توجه به تحولاتی که در عرصه‌ی فناوری‌های نظامی و تغییر مؤلفه‌های قدرت رخ داده است، باید تعریفی نو و کامل‌تر از عمق راهبردی ارائه دهیم که هم مؤلفه‌های مکانی-نظامی عمق راهبردی کلاسیک را دارا باشد و هم مؤلفه‌های جدید قدرت را که ماهیتی نرم دارند، دربرگیرد. داود اوغلو با انتشار اثر «عمق راهبردی» توانست این مفهوم را با تحلیل سیاست خارجی (در

1. Easton

مصادق ترکیه) گره بزند. او در طرحش عمق راهبردی را مبتنی بر عمق جغرافیایی و عمق تاریخی تعریف می‌کند. بدین معنا که اگر کشوری از عمق تاریخی بهره‌مند باشد، از عمق جغرافیایی هم برخوردار است و لذا می‌تواند در مناطق مختلف نقش آفرینی کند (گریگوریادیس آیوانیس^۱، ۲۰۱۰).

عمق راهبردی به‌مثابه‌ی توان و ظرفیت داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی یک نظام سیاسی عمل می‌کند و در عین حال یک واحد سیاسی در خصوص منزلت ژئوپلیتیکی خود در عرصه‌ی خارجی، مقید به منافع مادی نخواهد بود. همین «عدم تقید» به محدوده‌ی مرزی، محیط کنشگری خارجی بازیگر را مبسوط و باز می‌کند و دایره‌ی عمل او را به حوزه‌های فراملی می‌افزاید و سبب‌ساز شرافت بین‌المللی او نیز خواهد شد. عمق راهبردی عبارت است از قدرتی حاصل از تصویر مثبت یک کنشگر نزد سایر کنشگران مبتنی بر مؤلفه‌های معنایی (هویتی) و مادی، اما تصویر با حاصل جمع صفر، که اشاره به وضعیتی دارد که در آن افزایش تصویر مثبت کنشگر خاص در منطقه‌ی قدرت خاص، باعث ایجاد تصویر منفی در مخاطبین خاص دیگر می‌شود. به‌عنوان مثال؛ افزایش تصویر مثبت ناشی از ضدیت با استکبار در هواداران این رویکرد، باعث شکل‌گیری تصویر منفی در مخالفین این رویکرد می‌شود. همچنین پیگیری سیاست‌های عزتمندانه در قالب ضدیت با استکبار در نظام بین‌الملل باعث شده است تا تصویر جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه‌ی غرب آسیا و فرامنطقه (به‌طور مثال برخی کشورهای آمریکای لاتین و همچنین کشورهای شبه‌قاره) بسیار مثبت شود. همین امر باعث شده است تا تصویر ایران نزد برخی از کشورهایی که جمهوری اسلامی ایران با دولت آن‌ها همسو نیست (برای مثال کانادا) منفی شود (طاهرزاد، ۱۳۹۵: ۳۸).

1. Grigoriadis Ioannis

روش‌شناسی تحقیق

نوع و روش تحقیق: نوع تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و روش تحقیق، نظریه‌پردازی داده‌بنیاد (تحلیل محتوا) بوده است.

جامعه آماری این تحقیق شامل مجموعه بیانات، سخنرانی‌ها، احکام و پیام‌ها و ... از سال ۱۳۶۸ بوده است که از سوی پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار معظم‌له انتشار یافته است.

روش گردآوری داده‌ها: محققین از طریق مطالعه کتابخانه‌ای (اسنادی) و با استفاده از پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری که مجموعه بیانات و دیدگاه‌های ایشان را منتشر می‌کنند، نسبت به جمع‌آوری داده‌ها اقدام نمودند.

اعتبار و پایایی: تحقیق حاضر به دلیل نقل داده‌ها و آوردن عین بیانات و در عین حال، بیانات تصریحی مقام معظم رهبری، با استفاده از اسناد معتبر و انتساب داده‌ها به منبع ولی فقیه، از هر دو شاخص برخوردار بوده است، در عین حال نظرات خبرگان و صاحب‌نظران این حوزه نیز اخذ گردید.

مقوله‌های فرعی

در این قسمت با توجه به هدف تحقیق، «واحد تحلیل» انتخاب و مقوله‌های فرعی متن براساس آن تعیین می‌گردد. واحد تحلیل (واحد بررسی) بخش خاصی از محتواست که با توجه به هدف و متغیرهای مورد نظر مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

جدول ۱: مفهوم‌سازی

شناسه	داده‌ها (واحد تحلیل)	مأخذ	مفاهیم
۱	نیروهای مسلح باید همواره آمادگی و هوشیاری کامل در برابر تهدیدها را داشته باشند و لازمه آن هم، برنامه‌ریزی، و جدی گرفتن آموزش و تدابیر مورد نیاز نظامی و دفاعی است.	دیدار فرماندهان نیروهای مسلح (۱۳۹۵/۱/۲۲)	لزوم حفظ هشیاری و آمادگی با آموزش و تربیت مداوم
۲	یکی از عناصر اقتدار علم است، یکی از عناصر اقتدار توانایی نفوذ در افکار و	بیانات در دیدار بسیجیان (۱۳۹۶/۹/۱)	دستیابی به اقتدار علمی

نشریه علمی سیاست دفاعی

شناسه	داده‌ها (واحد تحلیل)	مأخذ	مفاهیم
	اندیشه ملت‌های دیگر است		
۳	این ایستادگی ملت در مقابل تمایلات استکبار و در رأس آن شیطان بزرگ امریکا، برای جوانان و دل‌های بانشاط در دنیای اسلام جاذبه دارد.	بیانات در سالگرد ارتحال امام «ره» (۷۶/۱۱/۱۴)	مقاومت و ایستادگی ملت در برابر استکبار
۴	شعار ضدیت با ظلم، ضدیت با سلطه، دفاع از مظلومان دفاع از ملت فلسطین، دشمنی با شبکه‌ی اختاپوسی صهیونیسم ... این گسترش انقلاب اسلامی است.	بیانات در سالگرد ارتحال امام خمینی «ره» (۱۳۸۷/۰۳/۱۴)	دفاع از مظلومان ضدیت با ظلم و صهیونیسم
۵	خیمه‌ای که این‌جا سرپاست، ریسمان‌ها و میخ‌های عمیقی که این خیمه در سرزمین اسلامی دارد، در کشورهای دیگر کوبیده شده است.	دیدار دانشجویان برگزیده و نمایندگان تشکل‌های دانشجویی (۱۳۸۴/۰۷/۲۴)	نفوذ در افکار و اندیشه ملت‌های دیگر
۶	نهضت‌های فرهنگی و سیاسی از سوی جوانان و آزادگان مسلمان در چهارگوشه‌ی عالم شکل گرفت، از غیر مسلمانان کسان بسیاری به اسلام و مکتب انقلابی آن ایمان آوردند	پیام به ملت به مناسبت بیستمین سالگرد انقلاب اسلامی (۱۳۷۷/۱۱/۲۱)	هویت‌بخشی به مسلمانان تقویت و شکل‌گیری نهضت‌های فرهنگی سیاسی اسلام
۷	دشمنان نمی‌خواهند ملت ایران و نظام جمهوری اسلامی از این حمایت و طرفداری که از او در کشورهای مختلف می‌شود برخوردار باشد.	در دیدار با دانشجویان دانشگاه علم و صنعت (۲۴ آذر ۱۳۸۷)	حمایت و طرفداری از نظام ایران در کشورهای مختلف
۸	این‌ها رفتند با دشمنی مبارزه کردند که اگر این‌ها مبارزه نمی‌کردند، این دشمن می‌آمد داخل کشور ... اگر جلوش گرفته نمی‌شد، ما باید اینجا در کرمانشاه و همدان و بقیه‌ی استان‌ها با این‌ها می‌جنگیدیم	دیدار جمعی از خانواده‌های شهدای مدافع حرم (۹۴/۱۱/۵)	خطر جنگ را از مرزها دور نماید (جنگ را در نقاطی دورتر از مرز جغرافیایی خود متوقف کرد)

شناسه	داده‌ها (واحد تحلیل)	مأخذ	مفاهیم
۹	استکبار می‌داند که دل‌های مردم در بسیاری از کشورهای اسلامی با ج.ا. ایران است. عمق راهبردی جمهوری اسلامی ایران، ملت‌های مسلمان در کشورهای مختلف هستند.	همایش مجمع جهانی اهل بیت (۷۶/۱۱/۲۱)	ملت‌های مسلمان کشورهای مختلف عمق راهبردی نظام جمهوری اسلامی‌اند.
۱۰	باید به آنجا برسیم که جوینده‌ی دانش، ... مجبور باشد بیاید سراغ کتاب شما؛ زبان شما. یک روزی ملت ما کاروان دانش را آن‌چنان پیش ببرد که بتواند در دنیا مرجع علمی باشد	دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت، آذر ماه ۱۳۸۷	در دنیا مرجع علمی باشد زبان مشترک و توسعه آن
۱۱	زن و مرد این مرز و بوم ... پاسداری از اسلام و پرچم برافراشته شده‌ی اسلام را که عمق راهبردی ملت ایران است برای خود یک رسالت تاریخی می‌داند	خطاب به استکبار- یادمان چمران، دهلاویه؛ (۸۵/۱/۵)	پاسداری از اسلام و پرچم برافراشته شده‌ی اسلام
۱۲	هیچ کشوری را ما سراغ نداریم که در خارج از مرزهایش این همه ریشه‌های لطف و محبت و پیوند عاطفی، اعتقادی و ایمانی، آن‌ها را به هم وصل بکند	مصاحبه هنگام ترخیص از بیمارستان (۹۳/۰۶/۲۴)	پیوند عاطفی و پیوند اعتقادی و ایمانی در خارج از مرزها
۱۳	یکی از وظایف اصلی سفیران فرهنگی ترویج زبان فارسی از طریق پیگیری کرسی‌های زبان فارسی در مراکز علمی و دانشگاهی است	دیدار با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (۸۸/۱۲/۱۱)	ترویج زبان فارسی، تمدن و تاریخ ایران، ارزش‌ها و موفقیت‌های فعلی
۱۴	ما در بیرون کشور هم ظرفیت‌های مهمی داریم؛ عمق راهبردی داریم؛ در منطقه، در کشور؛ بعضی به‌خاطر اسلام، بعضی به‌خاطر زبان، بعضی به‌خاطر مذهب شیعه؛ این‌ها عمق راهبردی کشور هستند	دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری (۸۷/۱۱/۸)	زبان، مذهب، اسلام عامل همگرایی افکار عمومی مردم کشورهای اسلامی

نشریه علمی سیاست دفاعی

مفاهیم	مأخذ	داده‌ها (واحد تحلیل)	شناسه
تاریخ و تمدن ایران	دیدار با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۱/۱۲/۸۸)	تا علاوه بر تمدن و تاریخ ایران، ایران فعلی و ارزش‌ها و موفقیت‌هایش نیز به دنیا معرفی شود	۱۵
حضور مردم در صحنه انتخابات	بیانات در دیدار مسئولان نظام (۱۳۹۶/۰۳/۲۲)	این انتخابات نشان‌دهنده‌ی قدرت نظام بود؛ نشان‌دهنده‌ی توانایی‌ها و عمق نفوذ نظام در دل‌ها بود.	۱۶
طرف‌داری ملت‌ها از نظام اسلامی	دیدار با اعضای مجلس خبرگان (۱۳۹۵/۱۲/۱۹)	نفوذ روزافزون ایران و طرف‌داری ملت‌ها از نظام اسلامی، عقبه‌ی مستحکم ماست.	۱۷
پاسداری از انقلاب، روحیه‌ی انقلابی و عملکرد انقلابی	بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۹۴/۶/۲۵)	اگر انقلاب نبود، اگر روحیه‌ی انقلابی نبود، اگر عملکرد انقلابی نبود، ... در پاسداری از این انقلاب، خیلی حرف هست که حالا در این زمینه حرف را متوقف کنیم.	۱۸
پیشرفت علمی، پیشرفت صنعتی، پیشرفت اقتصادی	بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان (۱۳۹۴/۴/۲۰)	اگر ایران موفق شد و پیشرفت پیدا کرد، پیشرفت علمی، صنعتی، پیشرفت اقتصادی، پیشرفت اجتماعی، گسترش نفوذ منطقه‌ای و جهانی نشان داده می‌شود	۱۹
انقلاب‌های خارج از کشور و هسته‌های انقلابی	بیانات در دیدار دانشجویان (۱۳۹۲/۵/۶)	امام در زمینه‌ی انقلاب‌های خارج از کشور و هسته‌های انقلابی، بیانات صریحی را در آن روزها بیان می‌کردند، برای تشکیل یک چنین عمقی بود؛ که تشکیل هم شد.	۲۰
پرهیز از اختلاف شیعه و سنی		خیلی از برادران سنی در خیلی از کشورها آنچنان دفاع جانانه‌ای از جمهوری اسلامی می‌کنند که خیلی از شیعه‌ها نمی‌کنند.	۲۱

شناسه	داده‌ها (واحد تحلیل)	مأخذ	مفاهیم
۲۲	وفاداری به قرآن کریم، تبعیت از اسلام عزیز و تلاش برای اجرای احکام نورانی آن، ملت ایران را در چشم و دل مسلمانان عزیز و سرافراز کرده است ...	دیدار اعضای خبرگان با رهبر انقلاب (۱۳۸۷/۱۲/۲۲)	وفاداری به قرآن کریم، تبعیت از اسلام
۲۳	روابط ۲۸ ساله‌ی جمهوری اسلامی ایران و سوریه از دیرینه‌ترین و ممتازترین روابط کشورها در منطقه است و این ارتباط صمیمی باید بیش از پیش تقویت شود.	دیدار رئیس‌جمهور سوریه و هیأت همراه با رهبر انقلاب (۸۵/۱۱/۲۹)	دیرینه‌ترین و ممتازترین روابط با کشورها
۲۴	ابراز علاقه و عشق مسلمانان جهان به انقلاب اسلامی و امام بزرگوار ... نشان‌دهنده‌ی عمق راهبردی نظام ج. اسلامی و شعاع وجودی امام رحمة‌الله است.	دیدار اعضای ستاد برگزاری مراسم ارتحال حضرت امام (ره) (۱۳۸۵/۳/۳)	علاقه و عشق مسلمانان جهان به انقلاب اسلامی و امام بزرگوار
۲۵	رسالت پاسداری از اسلام و پرچم برافراشته‌ی اسلام در این سرزمین؛ ... این عمق راهبردی ملت و انقلاب ما در کشورهای اسلامی منطقه است	بیانات در دیدار کاروان‌های راهیان نور در دهلاویه (۱۳۸۵/۵/۱)	رسالت پاسداری از اسلام و پرچم برافراشته‌ی اسلام
۲۶	علت عمق راهبردی، نفوذ معنوی امام خمینی و نظام پرجاذبه‌ی جمهوری اسلامی در جهان اسلام است.	دیدار اعضای مجلس خبرگان (۱۳۸۴/۱۲/۱۸)	نفوذ معنوی امام (ره) و نظام جمهوری اسلامی
۲۷	نفس اعلام مواضع اسلامی در دنیای اسلام، اعتبار ما را افزایش می‌دهد و برای ما امتیاز است و نشان‌دهنده‌ی عمق استراتژیک ما و کمک‌کننده به ماست.	بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت امور خارجه (۱۳۸۳/۵/۲۵)	اعلام مواضع اسلامی در دنیای اسلام
۲۸	مظهر اقتدار ملت در دریا، شما نیروهای دریایی هستید که در سرتاسر این ساحل طولانی استقرار دارید.	پایگاه نیروی دریایی ارتش در بندرعباس (۱۳۹۰/۰۵/۰۱)	حضور مقدم در صحنه‌های مهم و حیاتی

مفاهیم	مأخذ	داده‌ها (واحد تحلیل)	شناسه
تبدیل شدن به قدرت اول نظامی در منطقه	بیانات در دیدار مردم شیراز (۱۳۸۷/۰۲/۱۱)	امروز از اینکه ملت ایران دارد به قدرت اول نظامی منطقه تبدیل می‌شود، دارند دست و پا می‌زنند	۲۹
خط مقدم توانایی نظامی در منطقه	خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران (۱۳۸۶/۰۶/۲۳)	و از لحاظ توانایی‌های نظامی، جمهوری اسلامی در خط مقدم توانایی نظامی در این منطقه است	۳۰
ارتقاء قدرت رزمی، توانایی تولید، نگهداری تهیه، بومی تجهیزات، بالا نگهداشتن روحیه مسئولیت	بازدید از یگان‌های نمونه‌ی نیروی زمینی ارتش (۱۳۸۱/۰۸/۲۶)	استحکام سازماندهی، ارتقاء قدرت رزمی، توانایی لازم برای تولید، تهیه، تکمیل و نگهداری تجهیزات، بالا نگهداشتن روحیه مسئولیت نظامی و همه چیزهای دیگری که با ابتکار و مدیریت مدیران خوب و ...	۳۱
قدرت نظامی مردمی خودکفای کارآمد	بیانات در دیدار نیروهای حاضر در مانور ذوالفقار (۱۳۷۶/۰۷/۰۵)	همه کشورهایی که می‌خواهند از آسیب دخالت قدرت‌های بزرگ محفوظ باشند، اولاً باید نظام‌های سیاسی آن‌ها متکی به مردم باشد؛ ثانیاً باید از قدرت نظامی مردمی خودکفای کارآمد برخوردار باشند.	۳۲
غافلگیر نشدن توسط دشمن	بیانات در دیدار یگان‌های حاضر در مانور عاشورا (۱۳۷۴/۰۳/۲۵)	جمهوری اسلامی را دیگر نمی‌توان غافلگیر کرد ... آن‌چنان بی‌دفاع نگذاشته‌اند که دست دشمن از هر طرف به تطاول دراز شود و آن را پرپر کند.	۳۳
کمال یگانگی، اتحاد و برادری با نیروهای مسلح	دیدار با سپاه پاسداران در سوم شعبان (۱۳۶۹/۱۱/۲۹)	با سایر نیروهای مسلح هم در کمال یگانگی و برادری باشید.	۳۴
توسعه مستمر روابط با کشورهای اسلامی	خطاب به مسئولین وزارت خارجه و سفرا و کارداران (۱۳۹۲/۴/۳۰)	توسعه مستمر روابط با همسایگان، کشورهای اسلامی و کشورهای آفریقایی از دیگر الزامات سیاست خارجی است	۳۵

شناسه	داده‌ها (واحد تحلیل)	مأخذ	مفاهیم
۳۶	استفاده از ظرفیت کشورهای عدم تعهد و نقش آفرینی در تحقق اقتصاد مقاومتی		استفاده از ظرفیت کشورهای عدم تعهد
۳۷	وسعت سرزمین کشور ما و همسایگی با آب‌های بین‌المللی آزاد، از فرصت‌های این کشور است؛ ما از این‌ها به‌طور کامل استفاده نمی‌کنیم.	در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی (۱۳۹۷/۱/۱)	مزیت‌های جغرافیایی: وسعت موقعیت جغرافیایی، همسایگی با آب‌های آزاد
۳۸	علت اینکه ما از مقاومت لبنان دفاع می‌کنیم. چون اینها یک گروه مقاومت - به معنای واقعی - در مقابل دشمن‌اند، گروه مقاومت است که جلوی این‌ها را گرفته است.	در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی (۲۷ شهریور ۱۳۹۴)	دفاع از محور مقاومت و جلوگیری از تسری محور ضدمقاومت در سایر حوزه‌ها
۳۹	در تبیین «اصلاحیت‌های دیپلماتیک»، عناصری همچون «هوش و مهارت دیپلماتیک»، «انعطاف در جای لازم»، «نفوذناپذیری در مواقع ضروری»، و «پایبندی صادقانه و عمیق به اهداف» را مورد اشاره قرار دادند.	دیدار با مسئولان وزارت خارجه و سفرای جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور (۱۳۹۳/۲۲/۵)	دیپلماسی موفق، (منعطف در عین حال نفوذناپذیر در مواقع ضروری)، و پایبندی صادقانه و عمیق به اهداف»
۴۰	در این دوران، دیپلماسی قوی و کارآمد اهمیت مضاعفی می‌یابد و به همین علت، امروز کار وزارت خارجه از گذشته حساس‌تر است.	دیدار با مسئولان وزارت خارجه کشور (۱۳۹۳/۲۲/۵)	دیپلماسی قوی و کارآمد
۴۱	اگر در مقطع فعلی دستگاه دیپلماسی بتواند حضور فعال، هوشمندانه و مقتدرانه داشته باشد، جایگاه و استحکام جمهوری اسلامی در چندین ده سال آینده ... تثبیت می‌شود.	در دیدار با وزیر امور خارجه، سفیران و مسئولان نمایندگی‌های ایران در خارج از کشور (۱۳۹۴/۸/۱۰)	حضور فعال، هوشمندانه و مقتدرانه دستگاه دیپلماسی
۴۲	در مسئله‌ی فلسطین ما ضمن نفی رژیم غاصب و جعلی، خواستار محکومیت		نفی رژیم غاصب و جعلی صهیونیسم

مفاهیم	مأخذ	داده‌ها (واحد تحلیل)	شناسه
		شدید فجایع و جنایات روزانه‌ی این رژیم خواستاریم.	
منابع طبیعی با ارزش و فراوان	حضور و سخنرانی در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی (۱۳۹۷/۱/۱)	منابع طبیعی باارزشی در کشور ما وجود دارد که امروز بدون اینکه ارزش افزوده‌ای داشته باشد، به خارج فروخته می‌شود؛ یکی از آن‌ها نفت و گاز است	۴۳
جمعیت / موج جمعیتی		یکی از امکانات و ظرفیت‌های مهم، موج جمعیتی است که بعضی‌ها مخالفند... هشتاد میلیون جمعیت در یک کشور، آبرو برای این کشور است	۴۴
آینده‌نگری در خصوص دشمن و تهدیدات پیش رو	دیدار با دانشجویان دانشگاه امام علی (ع) (۱۳۹۳/۰۹/۰۱)	...عزم راسخ، نگاه بلند مدت به انتهای صفوف دشمن، فهم حقیقت، مسئولیت نیروهای مسلح از جمله این ویژگی‌هاست.	۴۵
اقتصاد بومی و پیشرو	بیانات در حرم رضوی (ع) (۱۳۹۰/۱/۱)	ما باید بتوانیم قدرت نظام اسلامی را در زمینه‌ی حل مشکلات اقتصادی به همه‌ی دنیا نشان دهیم.	۴۶
اقتصاد مولد و درون‌زا	بیانات در جمع کارآفرینان سراسر کشور (۱۳۹۲/۷/۱۷)	اگر چنانچه از درون، یک حرکتی، جهشی، رشدی به‌وجود آمد، به یک کشور، به یک ملت، وزن می‌دهد، اعتبار می‌دهد.	۴۷
اقتصاد دانش‌بنیان	بیانات در جمع پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان (۱۳۹۱/۵/۸)	وقتی یک کشوری احساس کرد که با علم خود، با دانش خود می‌تواند زندگی خود را و ملت خود را اداره کند ... احساس هویت می‌کند، احساس شخصیت می‌کند.	۴۸
گفتمان‌سازی	بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی	گفتمان یک جامعه مثل هواست، همه تنفسش می‌کنند؛ چه بدانند، چه ندانند؛	۴۹

مفاهیم	مأخذ	داده‌ها (واحد تحلیل)	شناسه
	(۱۳۹۰/۱۰/۱۴)	چه بخوانند، چه نخوانند. باید این گفتمان‌سازی انجام بگیرد	
توسعه صادرات غیرنفتی		این خیلی مهم است. دولت وظیفه دارد به صادرات و صادرکننده کمک کند.	۵۰
پرداختن به همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای	در جمع مسئولان و کارگزاران نظام (۱۳۸۵/۳/۲۹)	پرداختن به همکاری‌های منطقه‌ای - همین کارهایی که الان انجام می‌گیرد؛ اکو، شانگهای و... - چیزهای لازمی است.	۵۱
تقویت همکاری‌های دوجانبه منطقه‌ای و بین‌المللی	در جمع مسئولان و کارگزاران نظام (۱۳۸۵/۳/۲۹)	ما باید در ارتباطات دوجانبه، ارتباطات منطقه‌ای و در مجامع جهانی حضور فعال داشته باشیم.	۵۲
ارتقاء توان دفاعی و ایجاد بازدرندگی فعال	بیانات در جمع استعدادهای برتر و نخبگان جوان (۱۳۹۱/۶/۱۲)	اکنون نیز باید توان دفاعی کشورمان را افزایش دهیم تا دشمنان گستاخ و جری نشوند و به حمله و دست از پا خطا کردن، تشویق نگردند.	۵۳
استفاده از جاذبه‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی گردشگری	دیدار با مسئولان اجرایی استان فارس (۱۳۸۷/۷/۵)	اگر مسئولین کشور و استان بتوانند از همین مسئله‌ی گردشگری به شکل درست، با تبلیغات صحیح استفاده کنند...	۵۴

پالایش مقوله‌های فرعی و تعیین مقوله‌های اصلی

یکی از مراحل تحلیل محتوا، پالایش مقوله‌های به‌دست آمده است. در این مرحله مقوله‌های به‌دست آمده، مورد ارزیابی و پالایش قرار گرفته و مقوله‌هایی انتخاب می‌شوند، که با اهداف و سؤال‌های پژوهش مطابقت بیشتری داشته باشند. در این راستا، ارزیابی و پالایش از طریق حذف، اصلاح و یا ادغام مقوله‌های مشابه و تکراری صورت می‌گیرد. در مجموع تعداد ۴۷ مقوله فرعی از ۵۵ مقوله پالایش شده به‌دست آمد. جدول (۲) نشان‌دهنده مقوله‌های فرعی ویرایش شده، نهایی است.

مقوله‌های اصلی

در این مرحله، محققین به دنبال آن است تا پیوند بین مقوله‌های فرعی را از طریق توسعه (تولید) مقوله‌های اصلی و تعیین و اختصاص دادن مقوله‌های فرعی به آن‌ها مشخص نمایند. در این مرحله هر یک از مقوله‌های فرعی به‌دست آمده، از مرحله قبل، صرفاً در قالب یک مقوله اصلی طبقه‌بندی و سازمان‌دهی شده و برای هر یک از مقوله‌های اصلی نام مناسبی انتخاب می‌گردد، جهت نام‌گذاری مقوله‌ها سعی بر این است که بر اساس مفاهیم مشترک و مشابهی که از مقوله‌های فرعی به‌دست آمده، نامی انتخاب شود که بیشترین ارتباط منطقی را با داده‌هایی که مقوله نمایانگر آن است، داشته باشد.

جدول ۲: مقوله‌ها

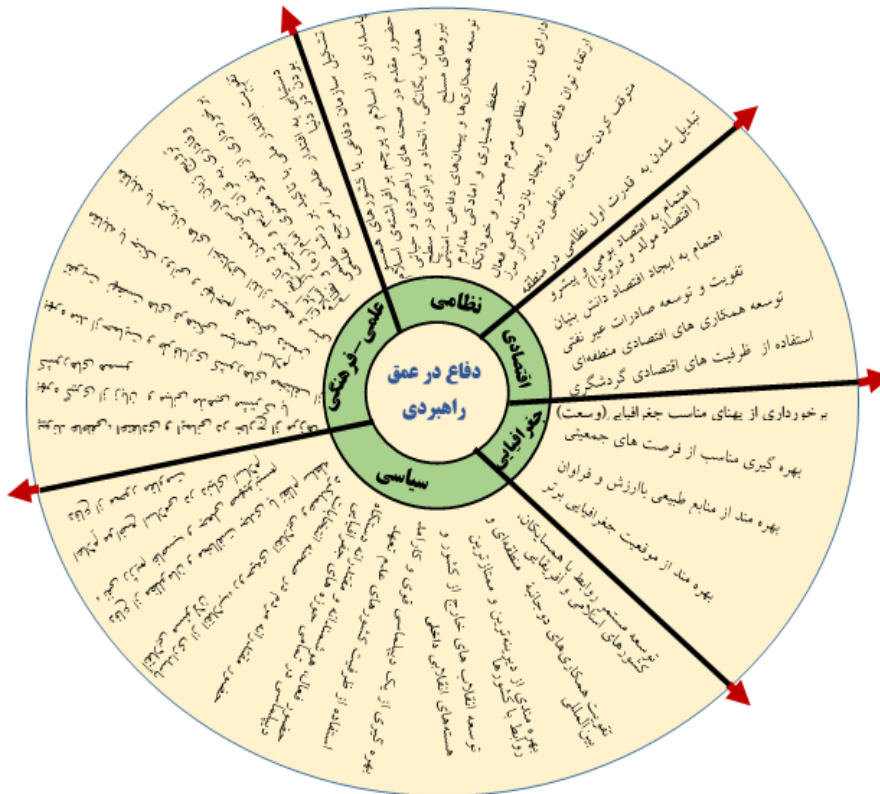
مقوله‌ها	مفاهیم
بعد نظامی و دفاعی (اقتدار نظامی)	تبدیل شدن به قدرت اول نظامی در منطقه
	ارتقاء توان دفاعی و ایجاد بازدرندگی فعال (تمرکز حداکثری بر کسب بازدارندگی و دفاع همه‌جانبه)
	ارتقاء مداوم آمادگی رزم با توانایی تولید، تهیه، نگهداری و بومی‌سازی تجهیزات
	بهره‌مند از قدرت نظامی مردم محور و خودکفا
	لزوم حفظ هشیاری و آمادگی با آموزش و تربیت مداوم (غافلگیر نشدن توسط دشمن)
	برخورداری از همدلی، یگانگی، اتحاد و برادری در سطح نیروهای مسلح
	حضور مقدم در صحنه‌های راهبردی و حیاتی

پاسداری از اسلام و پرچم برافراشته‌ی اسلام در مناطق تحت نفوذ	
توان متوقف کردن جنگ در نقاطی دورتر از مرز جغرافیایی / در نقطه خفه کردن دشمن	
آینده‌نگری نسبت به دشمن و تهدیدات پیش رو	
تشکیل سازمان دفاعی متشکل از کشورهای همسو	
توسعه همکاری‌ها و پیمان‌های دفاعی - امنیتی با کشورهای اسلامی و بین‌المللی	
دستیابی به اقتدار علمی / مرجع علمی بودن در دنیا	
تقویت اقتدار ملی با تأکید بر رشد علمی و فناوری	
توسعه گفتمان انقلاب اسلامی	
اجتناب و مقابله با جریان‌های اختلاف‌انداز بین شیعه و سنی	
مقابله با جنگ روانی و تهاجم فرهنگی دشمن با اتخاذ سیاست‌های معقول	
نفوذ در افکار و اندیشه‌های ملت‌های دیگر با هویت‌بخشی به مسلمانان	
تقویت و شکل‌گیری نهضت‌های فرهنگی سیاسی اسلام	
بهره‌مند از حمایت و طرفداری کشورهای مختلف از نظام اسلامی ایران	
بهره‌گیری از زبان و مبانی مذهبی مشترک با کشورهای همسو	
ایجاد پیوند عاطفی، اعتقادی و ایمانی در خارج از مرزها	
وفاداری به قرآن کریم و تبعیت از اسلام (اسلام عامل همگرایی)	
ترویج زبان فارسی، تمدن و تاریخ ایران	
برخورداری از نفوذ معنوی امام (ره) و نظام پرجاذبه‌ی جمهوری اسلامی	
توسعه انقلاب‌های خارج از کشور و هسته‌های انقلابی	
دفاع از محور مقاومت و جلوگیری از تسری محور ضد مقاومت در سایر حوزه‌های جغرافیایی منطقه	
بهره‌مندی از دیرینه‌ترین و ممتازترین روابط با کشورها	
توسعه مستمر روابط با همسایگان، کشورهای اسلامی و افریقایی	
تقویت همکاری‌های دوجانبه منطقه‌ای و بین‌المللی	
بهره‌گیری از یک دیپلماسی قوی و کارآمد: انعطاف در جای لازم، «نفوذناپذیری در مواقع ضروری»، و پایبندی صادقانه و عمیق به اهداف»	
استفاده از ظرفیت کشورهای عدم تعهد	
حضور فعال، هوشمندانه و مقتدرانه دستگاه دیپلماسی در تمامی حوزه‌های جغرافیایی مورد نیاز	
	بعد علمی - فرهنگی (اقتدار علمی - فرهنگی)
	بعد سیاسی (اقتدار سیاسی)

حضور مقتدرانه مردم در صحنه انتخابات	
پاسداری از انقلاب، روحیه انقلابی و عملکرد انقلابی مسئولان	
دفاع از مظلومان و مخالفت جدی با نظام سلطه از جمله نفی رژیم غاصب و جعلی صهیونیسم	
اعلام مواضع اسلامی در دنیای اسلام	
بهره‌مند از موقعیت جغرافیایی برتر از جمله همسایگی با آب‌های بین‌المللی آزاد	بعد جغرافیایی و سرزمینی
بهره‌مند از منابع طبیعی باارزش و فراوان	
داشتن فرصت‌های جمعیتی / موج جمعیتی و نیروی انسانی کارآمد	
برخورداری از پهنای مناسب جغرافیایی (وسعت) در داخل و قدرت تأثیرگذاری در محیط پیرامونی	
اهتمام به اقتصاد بومی و پیشرو (اقتصاد مولد و درون‌زا)	بعد اقتصادی
اهتمام به ایجاد اقتصاد دانش بنیان	
تقویت و توسعه صادرات غیر نفتی	
توسعه همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ای	
استفاده از جاذبه‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی گردشگری	

الگوی دفاع در عمق راهبردی

براساس تحلیل یافته‌های تحقیق، الگوی نهایی دفاع در عمق راهبردی مستنبط از اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای از بُعد ۵ (شامل بُعد نظامی، سیاسی، علمی-فرهنگی، اقتصادی و جغرافیایی) و مؤلفه‌های متناظر با هر بُعد به شرح شکل (۲) تشکیل یافته است.

شکل ۲: الگوی دفاع در عمق راهبردی

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتیجه‌گیری

الگوی دفاع در عمق راهبردی مستنبط از بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) دارای ۵ بُعد و ۴۷ مؤلفه است و به این نکته تأکید دارد که تکیه‌گاه هر کشوری عمق راهبردی آن است. عمق راهبردی و عمق بخشی راهبردی یکی از اصول اساسی در جهت تبیین و پیاده‌سازی راهبرد بازدارندگی است که در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور نیز، جزء اصل اساسی مبانی دفاعی کشور بیان شده است. بنابراین دفاع در عمق راهبردی بدین معناست که عمق بخشی راهبردی بایستی بسیار وسیع‌تر و از همه مهم‌تر با دوام‌تر باشد.

با توجه به الگوی مورد نظر «دفاع در عمق راهبردی» از دو جنبه سلبی و ایجابی قابل طرح و بررسی است. جنبه سلبی آن در تمامی ابعاد پنج‌گانه الگوی مورد نظر، رفع تهدید و ایجاد امنیت بوده و جنبه ایجابی آن افزایش توانایی‌ها و قابلیت‌های مورد نظر در هر بُعد مورد نظر است که مؤلفه‌های ناظر بر هر بُعد آن را تبیین می‌کند.

امروز در جهان اندیشه دفاعی از عناصر راهبردی و تأثیرگذار در عزت و استقلال هر کشوری است. اقتدار نیروهای مسلح و خودکفایی صنعت دفاعی و قدرت کم‌نظیر جمهوری اسلامی ایران ناشی از اندیشه ناب و بلند دفاعی حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) عزیز است و این اندیشه مبتنی بر دور اندیشی ژرف‌اندیش و خوب‌اندیشی است. ایشان حفظ ارتش، تأسیس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، صدور فرمان تشکیل ارتش بیست میلیونی و بسیج مستضعفین را از مصادیق بارز این دوراندیشی ژرف‌اندیشی و خوب‌اندیشی می‌باشد.

نقش ممتاز حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در اداره جنگ تحمیلی و تبدیل آن به فرصتی برای خودباوری خودکفایی و استقلال همه‌جانبه کشور و دفاعی مقدس و همه‌جانبه از تمامیت ارضی کشور و پرورش نسلی مقاوم و فداکار از مصادیق درخشان این اندیشه دفاعی است.

مقام معظم رهبری با تأکید بر حفظ هویت مستقل سازمان ارتش و سپاه و توسعه نیروهای سه‌گانه ارتش به چهارگانه و توسعه نیروهای سه‌گانه سپاه به پنج‌گانه در اقتدار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با خطرات و تهدیدات داخلی و خارجی نقش بسزایی داشته که از دستاوردهای اندیشه دفاعی معظم له می‌باشد.

مدیریت موفق و کم‌نظیر بحران‌هایی که پس از ارتحال حضرت امام خمینی (ره) به وجود آمد خنثی کردن تهدیدات گوناگون، توطئه‌های رنگارنگ اعم از (جریان فتنه، نفوذ، اختلاف افکنی و...) فشارهای شدید و تحریم‌های همه‌جانبه نشان از صلابت اندیشه دفاعی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) است. همچنین نگاه بلند و حکیمانه به آینده و تعمیق اندیشه‌های راهبردی از ویژگی‌های مهم فرماندهی معظم کل قوا می‌باشد.

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) رهبری نو اندیش؛ نظریه پرداز؛ خلاق؛ مقتدر و مسلط بر امور بوده به طوری که تجربه سی و هفت ساله مدیریت و رهبری کشور؛ فرماندهی نیروهای مسلح

توأم با توکل به خدا؛ توسل به ائمه اطهار و عشق به شهادت از پشتوانه‌ی اندیشه دفاعی مقام معظم رهبری بوده و قطعاً این اندیشه‌های دفاعی که ریشه در آموزه‌های دینی؛ عقلانیت متکی به اجتهاد؛ درک عمیق و آگاهی وسیع و تجربه گران‌سنگ مدیریتی معظم له دارد ضامن امنیت پایدار کشور و اقتدار جمهوری اسلامی ایران در منطقه و جهان گردیده است.

پیروزی انقلاب اسلامی و تثبیت و پویایی نظام جمهوری اسلامی بسیاری از معادلات سیاسی و فرهنگی دیکته شده استکبار جهانی را بر هم زد و شگفتی صاحب‌نظران را برانگیخت و عامل بازنگری و دگرگونی در نظام‌های سیاسی بین‌الملل شد و سیاست‌های درازمدت استعمار فرانو را به چالش کشاند. در این نظام تمام مفاهیم و اصطلاحات سیاسی از متن آموزه‌های وحیانی تفسیر و تحلیل می‌شود به همین جهت تعبیرات و اصطلاحاتی که قومیت و ملیت ایرانی را منهای آرمان‌های متعالی دینی و ارزشی تبیین کند به هیچ شکل در اندیشه امام و رهبری مشاهده نمی‌شود. این بزرگواران بر مبنای ماهیت دینی نظام به ترویج و تفسیر حاکمیت، تثبیت و گسترش اسلام می‌اندیشند و همه مفاهیم و عناوین را در پرتو حاکمیت و نهادینه ساختن آموزه‌های دین تحلیل و تعبیر می‌کنند، زیرا تحلیل و کاربرد مفاهیم سیاسی در ترسیم سیاست‌های کلی نظام در اندیشه امام و رهبری بخشی از دیدگاه کلان و جهان شمول معرفت دینی این بزرگواران است. یکی از این مقولات مهم در ادبیات سیاسی امام و رهبری مفهوم امنیت یا امنیت ملی است.

در جمهوری اسلامی ایران نیز حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای با توجه به در اختیار داشتن فرماندهی کل قوا، برخورداری از بصیرت و دوراندیشی، داشتن شناخت عمیق از جامعه و نظام اسلامی و شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی، در عرصه‌های گوناگون به‌خصوص امور دفاعی، برای جهت‌دهی به سیاست دفاعی دارای نظام فکری مشخصی هستند که در این پژوهش به تفصیل بیان شد.

یکی از ویژگی‌های رهبر معظم انقلاب، شناخت همه‌جانبه و عمیق و دقیق معظم له از جامعه ایران است. ایشان با تأکید بر قدرت درون‌ساز از قبیل وحدت ملی، مشارکت عمومی، آمادگی و آموزش، معتقدند که مقابله با تهدیدات احتمالی فرارو با اقداماتی از قبیل، تلفیق قدرت نرم با قدرت سخت در مقابله با جنگ نرم و جنگ سرد و همچنین پشتیبانی قدرت دفاعی از طریق فعال‌سازی مؤلفه‌های ارزش محوری، انسان‌محوری، انضباط محوری، توان‌محوری متناسب با

ظرفیت‌های انسانی و ویژگی‌های فرهنگی جامعه‌ی ایرانی و دارای ماهیتی کاملاً دفاعی است خواهد بود.

پژوهش حاضر ضمن تبیین اهمیت و جایگاه مؤلفه‌های اصلی مبانی دفاعی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری و تأثیرگذاری آن بر استحکام نظام و قدرت ملی جمهوری اسلامی، معتقد است که تبلور و استقرار امنیت ملی در حاکمیت و جامعه، مشروط به فراهم آمدن زمینه مناسب رشد و توسعه در حوزه‌های گوناگون نظام جمهوری اسلامی است. به دیگر سخن امنیت ناشی از قدرت دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران، زمینه‌های زیرساختی اصلاحات، بازسازی و توسعه همه جانبه را فراهم می‌آورد. و توسعه پایدار عدالت محور نیز خود عامل استحکام و توسعه امنیت ملی است. در این زمینه تدابیر امنیتی رهبر معظم انقلاب مهم ترین رکن اقتدار بخش و ظرفیتی برای تأمین امنیت ملی و منافع ملی است و همچنین تدابیر حکیمانه و آینده‌نگر ایشان در مقیاس بین‌المللی می‌تواند به‌عنوان تدابیر دفاعی برای دفاع از بلاد و امت اسلامی مطرح شود. بنابراین قدرت دفاعی درونی و یا امنیت ملی از دیدگاه معظم له، همان فرایند گسترده حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی است و دستیابی به آرمان‌های متعالی و هموار ساختن مسیر رشد و تعالی می‌باشد که مرهون توسعه اقتدار روزافزون سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی است و بایستی با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌ها، امکانات و استعدادهای درونی، این اقتدار و امنیت ملی را سامان داد تا بتوانیم بحران‌های ناخواسته داخلی و تهدیدات دشمنان خارجی یکی پس از دیگری خنثی کرده و به سلامت از پیچ‌های تاریخی عبور نماییم.

پیشنهادات

- ستاد کل نیروهای مسلح، اقدامات لازم را در راستای بهره‌گیری از الگوی پیشنهادی، فراهم نماید.
- سازمان‌های زیرمجموعه نیروهای مسلح، در تدوین راهبردهای دفاعی، علاوه بر موارد مورد نظر سازمان خود، یافته‌های این تحقیق را هم مد نظر قرار دهند.
- اصول الگوی دفاع در عمق راهبردی از منظر امام خمینی (ره) مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

فهرست منابع

- قرآن مجید، سوره مبارکه انفال، آیه ۶۰، ترجمه حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی.
- پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای (مد ظله‌العالی) - مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی [www. KHAMENEI.IR](http://www.KHAMENEI.IR)
- چهاردولی، عباس، شریفی، شهاب و روشنی، رضا (۱۳۹۶)، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال پانزدهم، شماره ۶۸، تابستان ۹۶.
- حافظ نیا، محمدرضا و کاویانی، مراد (۱۳۹۱)، افق‌های جدید در ژئوپلیتیک، انتشارات سمت.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۶)، قدرت و منافع ملی، تهران، نشر انتخاب.
- سلامی، حسین و یداللهی، رضا (۱۳۹۶)، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال پانزدهم، شماره ۶۹، پاییز ۹۶.
- غفاری، مصطفی (۱۳۹۳) لایه‌های نفوذ ایران در جهان، خبرگزاری مهر
- خیبری، کابک (۱۳۹۴) راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران (ملزومات و راه کارها) مرکز بررسی‌های راهبردی ریاست جمهوری.
- نوری، اکبر و یداللهی، رضا (۱۳۹۷)، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال شانزدهم، شماره ۷۲، تابستان ۹۷.
- Grigoriadis Ioannis N. (2010). The Davutoğlu doctrine and Turkish foreign policy. Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, Working Paper, 8:2010,P: 4-5
- <http://www.pajoohe.com/fa/index.php?Page=definition&UID=44798>
- <http://www.farsnews.com/viewpoint/politics-security 1395/2/20>
- <http://digiangels.ir/category/security/hirteen-security-principles>
- <http://www.srco.ir/Default.asp> و <http://www.fabak.ir>

